

Licenta jellegi szigorlatait 1935 június 25.-ével
szttbs. - e. eredményel

Roman rendszeri teteles szigorlatat szttbs. - e. eredményel

XIV 7974 - 1946 júl. 9 - jogtud. Komb. kiej. - szttbs.
Kitintó

Bükköny: New York 1913 aug. 21. én.

elfogadom: amint: 1680

VII/17 ykshz

Előzetes...

1946 VIII 18
Köny

1559

45

46

46

Julius

11

Príkladná knižnica:

N. Gyula Kolos

" Péter János

professzor matematik.

Február 1946. július 12. én.

Gyula Kolos
P. J. János

AZ ELÉVÜLÉS SZEREPE ÉS JELENTŐSÉGE.

Doktori értekezés a magyar magánjog tárgyköréből.

I r t a:

Matész Pál István

jogszigorló.

A 2645

F o r r á s m ű n k á k :

- Dr. Marton Géza: A római magánjog. ?
- Dr. Szladits Károly: Magyar magánjog vázlata. ?
- Dr. Grossschmidt Béni: Fejezetek a kötetmi jog köréből. ?
- Dr. Kolozsváry Bálint: Magyar magánjog. ?
- Dr. Zachár Gyula: A magyar magánjog alaptanai. ?
- Dr. Raffay Ferenc: A magyar magánjog kézikönyve. ?
- Dr. Márkus Dezső: Magyar magánjog mai érvényében. ?

... jogok jogalmából, lényegéből nem folyik azok gyakorlásának szükségessége, ezért mondhatjuk helyesnek azt a nézetet, amely szerint az elévülés létrejöttének oka a méltányosság. Az elévülés kialakulását abból is megmagyarázhatjuk, hogy a jogok, jogositványok gyakorlatilag mindig valamely jogalany létezését tételezik fel; a jogrend helyesnek tartja a magánjogi jogalanyiség megmaradását külső feltételhez kötni és a jog természetétől függőleg kötelességévé tenni a jogositottnak, hogy őrizze meg jogainak fennmaradását. Nem minden jogositvány fennmaradását teszi függővé a jogrend a jogositottnak

figyelmétől, mert egyes jogok fennmaradása jogrendi kívánalom. Ilyenre a közjogból is felhozhatjuk azt a példát, melynek értelmében, ha a koronás magyar király nem él szentesítés megtagadási jogával, ugy ezen joga ezáltal nem évül el. A jogrendnek tekintélyes részét képezik az olyan társadalmi állapotok, amelyeket konkrét szabályok tesznek jogi állapottá és amelyeknek ilyen módon nem a jogeszmét képezi az alapját: ezek elévülnek, mert a jogosítottban nem észlelhető az a szándék, azon akarat, hogy jogával élni kíván. A jogrend az ilyen jogot "az idő múlás hatásánál fogva elévültnek nyilatkoztatja" azon értelemben, hogy már elenyészett és illetőleg nem érvényesíthető többé". Így a jogrendszerben a jogok elenyészésének ezen fogalmazása nem egészen szerencsés, mert tudjuk, hogy az elévülés által a jog nem enyészik el. Kifogásolható mondatfüzése abból a szempontból is, hogy az elévülést az idő-

mulásnak azon hatásából magyarázza, melynél fogva bizonyos feltételekkel az abban érdekelt személyek jogaira nézve a tényállapot változásnak van alárendelve és az elévülésnek két nemét különbözteti meg: az egyszerű elévülést, amidőn valamely jogot azért veszünk el, mert azzal hosszú ideig nem éltünk és az elbirtoklást, midőn hosszas birtoklás alapján az általuk birt. dolgot jogilag is magunkévá tesszük. Az elévülést longi temporis praescriptionak nevezi, az elbirtoklást pedig usucapionak, vagy longae possessionis praescriptionak. Ezenkívül beszél még a régi iskola szokhasználatára való hivatkozással jogfosztó elévülésről és jogszerzőről.

A jogszerző és jogvesztő elévülés kifejezéseket a régebbi magyar jogtudomány gyakran alkalmazta akkor is, midőn az elévülés és elbirtok-

lás problémáját külön vette tárgyalás alá.

Fontosnak tartotta a magyar tudomány az elévülés és záros határidő közti különbségtételt főképpen azért, mert utóbbinál az elévülésre felállított kellékek nem szükségesek. Elsősorban ebből a kiindulási pontból igyekeztek a fontosabb határvonalakat kijelölni a két fogalom között és azt a gondolatot követték, hogy az elévülés létezését az indokolja, hogy a nemgyakorlásból a jog nemlétezésére lehet következtetést vonni.

Valóban indokolatlannak is látszik az, hogyha valakinek megvan a joga, akkor miért nem él azon jogával.

Az elévülés és jogvesztő határidő között különbséget tettek ugyanis, hogy ahol a jog "megszűnését" tisztán a keresetindításnak ténye

által meg lehet akadályozni, ott elévülésről van szó, ahol más mód is rendelkezésre áll, záros határidő áll fenn.

Az ilyen kísérletezések hibáit és hiányait nem nehéz felismerni, mert ezek nem világítják meg a két fogalom közti elméleti és gyakorlati különbséget, hiszen általában nem vonatkoznak az elévülési szabályok a záros határidőre.

Az elévülésre megállapított azon tulajdonság, hogy a nemgyakorlás által jog-"szűnés" áll elő, - ez a záros határidőre nézve is mondható, tehát nem képezi egyiknek sem differentia specificáját.

Van olyan nézet is, mely a két fogalom között úgy szeretne különbséget tenni, hogy azt mondja, miszerint a törvényi szabály megmondja,

hogy jogvesztő határidőről van-e szó, vagy pedig elévülésről.

Szerény nézetünk szerint figyelembe kell venni azt, hogy nem a törvény szavai a fontosak és döntő, hanem értelme. A régebbi időben a jogtudomány és a törvények sem tettek fontos különbséget a két fogalom között, nem tisztázódott a különbség és így a régebbi jogszabályok szóhasználatára alapján elindulni helyesen nem lehet és nem szabad.

Sokat foglalkozott Grosschmidt az elévülés kérdésével "Fejezetek kötetmi jogunk köréből" c. nagy munkájában /II. kiad. Bp. 1901. Wigand F. kiad./ és éles szemmel és nagy jogászi készséggel fejtette ki, hogy a lejárttság és a követelhetőség szinonim kifejezések, a lejárat és esedékességi időpont összeesnek egymással. Szerinte az idő, az, ami

a szó igazi értelmében lejár és ezáltal eljön az
elérkezettség, mely összeesik az érvényesíthetőség-
gel, a követelhetőséggel. Ez az oka annak, hogy a
"törvények is az elévülés megindulását hol a le-
járathoz, hol a "követelhetővé" vagy "érvényesít-
hetővé", "gyakorolhatóvá" váláshoz, fűzik."!/1.id.
műve v. fejezet. 75. par., 783. old./Érdekes fejezete i-
ben az, hogy az, elévülés és a jogvesztő határidő
között nem vonja meg az általában elfogadott kü-
lönbséget, hanem azt állítja, hogy csak jogvesztő
határidő van, illetőleg jogvesztő határidők van-
nak különféle sajátsággal, vagyis az elévülés egyik
fajta jogvesztő határidő csupán. Így tehát fogal-
mi, érdemi különbséget nem tesz az elévülési és a
jogvesztő idő között, hanem azt tanítja, hogy az

elévülés olyan sajátos praeclusiv határidő, melynél visszamarad a naturalis obligatio, melynél van szünetelés és félbeszakadás, stb., viszont a jogvesztő határidő olyan elévülés, amelynél ilyen tulajdonságok nincsenek. Efelől megállapítható, hogy milyen természetű, miben áll az érvénytelen ingatlanátírás törlése iránt harmadik, stb., jogszerzők ellen irányuló tulajdoni igény 3 évi, illetőleg 6 havi megszűnésének fogalma és erről megállapítja azt, hogy ez nem elbirtoklás és nem elévülés, azonban a kettő közül mégis közelebb áll az elbirtokláshoz, mert a jogrend akarata az, hogy a dologi jog megszerzése bizonyos körülmények között bekövetkezzék olyan személynek ténykedése következtében, aki nem bír az átruházott joggal.

A jogszabályok hatályosságának kezdődése tekintetében az elévülésnél az a helyzet, hogy amennyiben az eddigi jogszabály szerint az elévülés hosszabb idő alatt állna be, akkor az új szabály hatálybalépésétől kezdve a rövidebb időt kell számítani, vagyis az új jogszabály hatályától kell alkalmazni a rövidebb elévülési időt, - ha új szabály az addiginél hosszabb elévülési időt állapít meg, akkor a régi elévülési időből letelt időt arányosan kell beszámítani; ha az új jogszabály a régivel szemben nem ismer valamely jogviszonyra nézve elévülést, akkor az előbbi jogszabály értelmében folyó elévülés megszakad és sohasem folytatódik tovább, végül ha a régi jog nem ismert elévülést és az új ismer, akkor ez az előírt idő a jogszabály hatályba-

lépésétől számít. Mindezek az évek akkor érvényesülnek, ha maga az új jogszabály eltérően nem rendelkezik.

A jogok védelmének természetes módja a hatósági jogsegély, ennek közege magánjogi ügyekben a bíróság és eszköze a per, mely keresettel indul meg.

A perindításnak egyik anyagi jogi következménye az, hogy a keresetlevél bemutatásával félbeszakad az elévülés. Ez a szabály általában fennáll, de csak azzal a feltétellel, hogy a per sikerrel jár. Mindaddig, amíg a per el nem dől, addig bizonytalansági állapot keletkezik, mert hiszen ha a perlés sikertelen maradt, akkor az elévülés tovább folyik, ha pedig helyt ad a bíróság a keresetnek, akkor meg

az elévülés nem folyik ugyan tovább, azonban újból kezdődhet, majd ismét megújulhat. Az elévülés rendszeren az összes követelési jogokra kiterjed, azonban mégis vannak ezek között olyanok, melyekre az elévülés következménye nem áll be, ilyenek egyes családi viszonyon nyugvó igények, tulajdonközösség megszüntetése, határigazítási keresetek, kézi zálogból való kielégítési igény, stb.

Az elévülés általános ideje 32 év, jogi személyekkel szemben 40, az állammal szemben 100 év, de vannak olyan követelések, amelyek törvényi szabályozás következtében rövidebb idő alatt évülnek el, így a hitelezésből származó kamatkövetelés elévülési ideje 3 év, a vétlen jegyes kártérítési

igénye 1 év, ugyanigy házasság felbontása után a vétlen házastárs visszakövetelési joga, vaspályák által okozott halál, vagy testi sértés által okozott kártérítési igény 3 év, szelvény követelések 6 év, értékpapírkövetelések 20 év, házasság felbontására 10 év, illetőleg 6 hónap, stb.

Abban az esetben, ha valamely követelést kétféle alapon lehet követelni és a jogrendszer egyikre rövidebb elévülési időt állapít meg, akkor ezen rövidebb idő lesz irányadó.

Naptól napig naptár szerint kell az elévülési időt számítani. Kezdeti pontja az actionata, tehát a keresettség megszületése, ami kötelmi jogoknál, összeesik a lejáráttal, dologi jogoknál pedig akkor kezdődik, amikor valaki megsérti jogunkat.

A kötelmi jogoknál a lejárati idő sokféle lehet, ezek részletezése helyett megjegyezzük, hogy ebben az esetben, ha a lejárati idő a hitelező tetszésétől függ, akkor az elévülés nem tehető szintén az ő tetszésétől függővé, s így ilyenkor a követelés kezdődésétől kell az elévülést számítani.

A jogrend által meghatározott elévülési időket a felek jórészt megrövidíthetik szerződésileg, azonban meghosszabbítani nem áll hatalmukban. Az a "körülmény", hogy valaki az őt megillető jogról tudomással nem bír, e jogból származó követelésnek az általános szabályok szerinti elévülésére befolyást nem gyakorol.

Az elévüléshez azon jogi hatás fűződik, hogy per és végrehajtás által csak egy bizonyos idő-

dön belül érvényesíthetők a követelések. Ennek oka az, hogy az időmulás a jogügylet célját koptatja, halványítja és az ellenszolgáltatás iránti érdek csökken, hozzátehetjük ehhez azt is, hogy az elévülést a forgalom biztonsága is megköveteli.

A forgalom biztonsága azért kívánja meg az elévülés létezését, mivel ha régi igényekkel bármikor fel lehetne lépni, ezáltal a jogrend szenvedne, mert bizonyára gyakran előfordulna, hogy ugyanazt a követelést kétszer kellene megfizetni, az adóst újabb teljesítésre lehetne szorítani, hiszen a bizonyítékok az ügylet létesítése óta elenyésztek és a rosszhiszemű hitelező is célt érhetne az adóssal szemben.

Az anyagi igazság szempontjából kétségtel-

lenül nehéz volna igazolni az elévülés jóságát, mert az elévülés következtében előállhat az, hogy egyesek valóban kárt szenvedhetnek. Ezzel szemben a hitelező az oka annak, hogy nem érvényesíti jogát huzamos időn át és az is felhozható az elévülés igazolására, hogy hosszú idő után az igényeknek bírói megállapítása nagy feladat, vagy megvalósíthatatlan, az is lehetséges, hogy hosszú idő utána fennálló viszonyok megváltoztatása nagyobb megrázkódtatást jelenthet és - nihatőleg károsabb, mint a tulságosan régi igényeknek honorálása. Ezek alapján megállapítható, hogy az anyagi igazságnak ezen valóságos, de inkább vélt sérelme, melyet az elévülés intézménye okoz, - kisebb baj, mint a jogrend biztonságának hiánya, melyet főleg az újabb szolgáltatásra való szoríthatás ve-

szélye idéz elő. Az elévülésre vonatkozó fontosabb magánjogi szabályainkból azt a fontos következtést kell levonnunk, hogy az elévülés célja az, hogy az alanyi jog érvényesítése bizonyos idő elteltével bírói úton ne legyen lehetséges. A jogrendnek fontosabb a közérdek a magánérdeknél és így indokoltnak látszik az elévülés intézménye. A magánszemély autonómiája valamely magánjogi igény érvényesítésére nem állhat fenn az idők végtelenségéig, mert az a jogbiztonságot veszélyeztetné. Nem szabad a hanyag hitelezővel szembeni büntetést látni benne, ámbar ez sem volna túlzottan indokolatlan.

Nem volna teljesen helyes az idő romboló szerepére sem hivatkozni, jollehet kétségtelenül

enyhíti az is az igényt és felkelti azt a vélelmet, hogy a hitelező nem késlekedik igényének érvényesítésével, ha az valóban fennáll. Az ilyen nézetektől való tartozkodást arra az okra lehet alapítani, hogy ezen indokolással szembekerülhetnénk az anyagi igazság követelményeivel.

Az kétségtelen, hogy az adós nagyon nehéz helyzetbe kerül az igények hosszú időn át való nem-érvényesítésére és az ilyen jogi berendezkedés kévéssé számolna a haladó élet követelményeivel.

Adós valaha nem teljesített, a hitelező a megtagadott teljesítésre nem reagált és így nem is készítette elő adóst a védekezésre, bizonyítékainak megtartására nem serkentette, hanem ellenkezőleg és amennyiben előzőleg tényleg már teljesített, akkor

is előállhat az a helyzet, hogy ismételt teljesítés-
re lenne kötelezhető, tehát a méltányosság is azt
kivánja, hogy az ilyen adóst a jogrend védelmébe
részéssítse.

A jogi berendezkedés célja az igazság-
nak minél inkább való megközelítésére és valóban
sokkal több adóst lehetne elévülés híján kétszeri
fizetésre kötelezni, mint ahány hitelező esik el
elévülés következtében a teljesítéstől. A fejlődés
az elévülést igazolta, sőt azt bizonyítja, hogy a
jogrend az elévülési időt folyton rövidíti, mert
az emberi élet gyorsulása ezt igényli.

Magában véve az idő múlása nem idéz elő
jogi hatásokat, de előfordulhat, hogy jogszabály ér-
telmében, vagy a felek akarata folytán egyes jogi

tények az időmulással kapcsolatba kerülnek. Az el-
évülésnél az időmulás és a jogviszony kerülnek
egymással kapcsolatba.

A kapcsolat keletkezéséhez szükséges, hogy
kereseti jog jöjjön létre, - hogy ezt a kereseti jo-
got ne vegyék igénybe, vagyis a jogosított ilyen
irányú magatartást ne tanúsítson, - hogy ez az álla-
pot bizonyos időn át tartson és hogy ezen idő alatt
ne forduljon elő olyan körülmény, amely a folyamat
félbeszakadását, vagy szünetelését idézi elő. Kolos-
váry meghatározása szerint az elévülés "fogalmilag
az időtelésnek azt a hatályát jelenti, melynél fogva
bizonyos idő elteltével valamely jog keresetileg
nem érvényesíthető, illetve érvényesítését a letelt
időre alapított kirogás megakadályozza".

M á s o d i k f e j e z e t .

A mai magyar magánjogi rend szerint kétségtelen, hogy az elévülés és az elbirtoklás fogalmilag eltérnek egymástól, noha mindkettőnek az a fő jellegzetessége, hogy az időmulást a jogviszonyokkal hozzák összefüggésbe, tehát úgy az elévülésnél, mint az elbirtoklásnál döntő szerepe van az időmulásnak.

A legfontosabb különbség a két fogalom között abban a körülményben állapítható meg, hogy az elbirtoklás tulajdonszerzéshez vezet, tehát pozitív jellegű, -ezzel szemben az elévülés negatív

Jellegű: a kereseti jog megszűnését idézi elő. Különbség ezenkívül az is, hogy az elbirtoklás ipso iure vonja maga után következményét, - viszont az elévülés csak kifogás útján képes érvényesülni. Az elbirtoklás a tulajdonjogot teljesen és végérvényesen elveszi a tulajdonostól, akinek az általa uralmi köréből teljesen kikerül a tulajdonjog, míg az elévülés által jogát a jogosult nem veszti el, hanem csak az érvényesítés lehetősége szűnik meg ránézve.

A két, lényegileg eltérő fogalmat a római jog is elválasztotta egymástól, azonban az idők során létrejött a praescriptio fogalma, amely alkalmas volt arra, hogy az elévülés és az elbirtoklás egységes fogalommá váljék azok szemében, akik kissé

elnagyoltan vizsgálták a kétféle jogi intézményt. Ezáltal a praescriptio nem lett egyéb, mint a jogok megszerzésének és elvesztésének olyan módja, melyet az időmulás okoz s a két, alapjában eltérő, heterogen fogalom összekeveredett. A praescriptio kevert és ellentétes elemekből álló fogalma a 19. századig kísértett és a még a fogalmakat pontosan elhatároló kánonjoga is belekerült, még pedig úgy az egyházjogi törvényhozásba, mint az irodalomba is.

Vizsgáljuk ezekután, hogy ennek a félreértésnek mi képezte az okát. A római jog eleinte nem adott okot és alkalmat a félreértésre, mert a praescriptio csak mint praescriptio temporis jelentette az elévülés kifogását és rendszeresen csak a formula

előtt előforduló kifogás jelzésére használták. Utóbbi alkalmazás a félreértésnek okát nem képezhette, csakis az elsőnek említett körülmény, mely a praescriptio temporisba belemagyarázta az elbirtoklást is. A tévedés csak így kerülhetett a jogéletbe, miután létrejött, további tévedésekre adott alapot.

Az Optk. 4. fejezete megkülönbözteti az elévülést és elbirtoklást, mert az 1451 és 1452 szakaszokban kimondja, hogy az elévülés valamely jognak, mely a törvény által megállapított idő alatt nem gyakoroltatik, elvesztése, - ha pedig az elévült jog a törvényes birtoklásnál fogva egyszersmind másvalakire átruháztatik, akkor elbirtokolt jognak neveztetik és a szerzés e mód-

ja elbirtoklásnak.

Az osztrák jognak ez az álláspontja nemcsak azt mutatja, hogy megkülönböztette és gondosan szétválasztotta a két fogalmat, hanem azt is, hogy a kettőt nagyon közelállónak vélte egymáshoz és a második említett szakasz szerint mintegy úgy tünteti fel, hogy minden elbirtoklásban egyszersmind elévülés is foglaltatik és az kétféle intézmény így mégis összerolyik az 1452.par.-ban, holott az 1451.par. után mást várhatnánk.

Megerősíti ezt a hibát az 1478.par.-nak azon fogalmazása is, mely szerint: "Amennyiben minden elbirtoklás elévülést foglal magában, a kiszabott feltételek mellett mind a kettő egy időben telik be. De a tulajdonképpeni elévülésre az oly

jognak, mely már magában is gyakoroltathatott volna, harminc éven általi nemhasználása is elegendő". A szakasz második mondata valamelyesen enyhíti az első kategorikus hangját, de azért a két eltérő fogalomnak ilyen szoros kapcsolatbahozása kétségtelenül aggályosnak minősíthető.

Az elévülést és elbirtoklást a mai magyar anyagi magánjog fogalmilag már teljesen különválasztja és megállapítja, hogy rokonok egymással és a rokonságot pedig közöttük az a körülmény alapítja meg, hogy az időmulás mindkettőnél döntő jelentőségű jogi motívum.

Az elévülést kirogásként lehet érvényesíteni, -ez a megállapítás azt jelenti, hogy a kereseti, illetőleg a végrehajtási jogától csak abban

az esetben esik el a riel, ha másik riel a kifogást valóban érvényesíti is. Ebből azután folytatólag az következik, hogyha valaki keresetet indít az elévülési időn túl és a másik riel az elévülés kifogását nem hozza fel, akkor az igény birói úton mégis érvényesíthető lesz.

Ezek alapján mondható helyesnek az a megállapítás, hogy az elévülés által nem szűnik meg a jog, kivéve a szolgalmi jogot és a telki jogot, mert ezeknél az a helyzet, hogy a jog is elévül, azaz a jogot is megszünteti az elévülés.

Nem szűnik meg a kötelmi igény elévülése miatt a követelés, hanem, ha a természetes obligációt az adós teljesíti, akkor nem teljesített tartozatlanul. Visszatartásra és beszámításra is alkalmas az elévült követelés; az ilyen követelés

miatt megállapítási pert is lehet indítani, bírői
letétbe lehet helyezni és abban az esetben, ha az
adó elismerné, akkor perrel lehet érvényesíteni
akkor is, ha az elismerés nem kifejezett, hanem
hallgatólagos, - természetesen annál inkább, ha az
elismerés történetesen kifejezett. A dologi és
örökjogot nem szünteti meg az ilyen igények elé-
vülése, hanem az elévülés csak azzal a követke-
zménnyel jár, hogy nem lehet perrel fellépni a bir-
tokos és a jogutódok ellen, - viszont, ha ezek ki-
kerülnének, kiesnének a birtokból, akkor bírói u-
tonnal lehet lépni az új birtokos ellen.

Elévülési szabály alá tartozó házassági
keresetknél előfordulnak olyan esetek, melyeknél
az elévülést hivatalból kell figyelembe venni,

mert az ilyen viszonyoknak a megszűnését a jogrend közérdeknek tekinti és nem akarja a telek akaratára bízni a házassági intézmény különös jellege miatt, de ez még nem jelenti az említett álláspont kifogásolhatóságát.

Werbőczy Hk.I.78.a 2.par.-ban azt mondja ki, hogy/Dr.Márkus Dezső.sp.1897.Franklin Társ. 152/"Quese super bonis seu juribus possessionariis venditis, occupatis et quomodolibet alienatis, regalibus centum; ecclosiarum quadraginta; nobilium triginta duorum; -civium vero duodecim-annorum completur". "ugyanest mondja Suhayda is, de hozzáteszi, hogy a "falusiak elévülési ideje egy év és egy napra terjed"és az elidegenített javakat a városiak is egy év és egy nap elteltével tekintik elévültnek, illetőleg a rájuk vonatkozó jogokat, erre pedig

Werbőczy ugy hivatkozik, mint visszaélésre/III.15./, mivel ezt modo tamen quodam abusivo-nak nevezi.

A mai jog szerint a 32,40 és 100 éves rendes elévülési idők maradtak meg, noha eredetileg a 30 éves volt meg és csak a vegyesházbeli magyar királyok alatt jött alkalmazásba a 32 éves lévülési idő, melyet azután az osztrák jog sem tudott az ő 30 évével elhomályosítani és ezt a bírói gyakorlaton kívül jogtudósaink működésének is köszönhetjük. Ma már az elévülési idő egyes esetekben rövidebb is lehet újabb szabályozás szerint.

A tulajdonjognak 32 éven át való érvényesítése elévültté teszi a birtokos és jogutódjaival szemben a tulajdonos tulajdoni igényét, mert a nemgyakorlás által nem szűnt meg tulajdonos lenni és nem száll át a tulajdonjog a birtokosra, hacsak az

elbirtoklásnak feltételei egyuttal nem állanak fenn, mert lehetséges az, hogy 32 év alatt nem birtokolja el a birtokos a dolgot, tekintettel arra, hogy rossz-hiszemű és szerzése jogellenes.

Ilyen esetben különös helyzet áll elő, mert a tulajdonjog a tulajdonosé, de ezt nem képes érvényesíteni és az a személy, aki birtokban van, az nem tulajdonos. Olyan ritka jelenséget láthatunk a felhozott esetben, melyben a dolog sorsa meghatározhatatlan, bizonytalan.

A követelés elévülése nem jár feltétlenül azzal a következménnyel, hogy a kielégítés jelentősége megszűnik.

Ugyanakkor egyik esete áll elő akkor, ha a kézizálogjog a követeléssel együtt - járulékos természetű következtében megszűnik, - a követelés

elévül és így a hitelező nem léphet fel bírói úton személyes adósa ellen. Ilyenkor azonban "birtokában lévő zálogtárgyból az elévülés ellenére is kielégítést szerezhet/remanet propter pignus naturalis obligatio/.

Ezek alapján nyilvánvaló, hogy a követelés elévülése nem jelenti egyben annak megszűnését is, de tekintettel arra, hogy az elévült követelést nem lehet biroilag érvényesíteni, ezért a követelés csak mint "üres forma" marad meg. Így van ez jelzálogjognál, mert itt nem az a helyzet, mint a zálogjognál, ahol a hitelező a kezében maradt kézi zálogból kielégítheti követelését, hiszen a jelzálogjognál ezt nem teheti meg, hanem az ingatlan tulajdonosa a hitelezőtől követelheti, hogy jelzálogjogáról mondjon le és a telekköny-

vi bejegyzés törlésébe egyez zék bele, tehát adja ki az ehhez szükséges okiratot,- ha pedig ezt perren kívül megtenni nem akarná, akkor törlési perrel szoríthatja a törlés tüérére/tkvi.rend.155. par./

A Hármaskönyv I.78.-ban foglalt rendes elévülési idő azon hároméves elévülés, mely a vasut elleni objektív felelősség alapján indított kártérítési követelésnél áll fenn. Ezt az elévülési időt állapította meg az Rp.Vi.4545/1915.sz.ügyben a bíróság/E.H./, melyet a P.H.T.558.tartalmaz, amely szerint az 1874:18.tc.-nek rendelkezését ki kell terjeszteni a villamos vasutak ellen indított kártérítési perekre is.-P.VI.1321/1926 sz.határozatból /PHT 804/kitűnik, hogy ezt az elévülési időt kell alkalmazni mindazokra a veszélyes üzemekre, melyek-

nek működése másokra különös veszéllyel jár.

Veljesség kedvéért vel kell említenünk a PHT.849.sz.határozatot is, mert kimondja, hogy olyankor, amidőn a vevő a vétel tárgyának szerződésszerű minőségéről csak hosszabb kísérletezés és után képes meggyőződni: az elévülési idő annak az időnek leteltétől számítható, amelyre a vevőnek a kísérlet lefolytatására szükséges volt. Ez a megállapítás a Kt.349.par.-ban foglalt átvételére és hiányokra vonatkozik és az említett idő leteltétől számít az ott megjelölt elévülési idő kezdete.

Kamatok 3 év alatt az 1883:25.tc.19. par.-a alapján azon év végétől évülnek el, melytől a kamatok követelhetők lettek volna, - de ezt a szabályt nem lehet alkalmazni a biroilag meg-

itélt kamatokra/PHT 95./ .A TH.65., mely a 96.sz. PHT-ben található meg:kimondja, hogy a kamatra felállított hároméves'elévülés csak a kölcsön és más hitelezési ügyletekről felmerülő, bíróilag meg nem ítélt szerződési kamat tekintetében áll fenn és más címen követelt kamatra nem alkalmazható.

Ezzel kapcsolatos a PHT 97.sz.is, mert azt állapítja meg, hogy a hitelezési ügylet fogalma alá nemcsak a kölcsön, hanem tekintet nélkül a jogcímre - minden adott halasztás is tartozik, tehát ezek is három év alatt évülnek el. Ilyen a vételár hitelezése és minden pénzértékű szolgáltatás iránt létrejött szerződés, melynél a felek akaratmegegyezése folytán az ellenszolgáltatás későbbi időre marad.

Ügyvédnek olyan kártérítési felelőssége, mely az ügyvédi rendtartáson alapuló két év alatt elévül és ezt az időt azon időponttól kell számítani, amidőn az ügyfélnek a kár tudomására jutott. Birák és bírósági hivatalnokok vagyoni felelőssége egy év alatt évül el a cselekménynél, vagy mulasztástól számítva, de ilyen esetben a keresetességét a fegyelmi bíróságnak kell megállapítani és a kártérítés iránti keresetet be kell adni 30 nap alatt a keresetességét megállapító határozat kézbesítésétől számítva.

A PHT. 472. értelmében a ki nem rótt betegségélyzési járulék ötéven alatt évül el.

A vasuti Ü.Sz. csak olyan utánfizetés iránti követelésekre állapítja meg az 1 évi elévülést, amelyek a díjszabás helytelen alkalmazá-

sán vagy az illetékek kiszámításánál előfordult hibán alapulnak. Az egy éves elévülés a fuvardíj-számítás tévességén alapszik, azonban, ha a feladó részéről megtévesztés történt/igy helytelen súlybevallás esetén/, akkor erre az esetre a rövid elévülési időt alkalmazni nem lehet. /PHT.665./

A vasutról fentebb mondottakat a három éves elévülési időre nézve ki kell egészíteni bírói gyakorlatunk azon megállapításának felenlítésével, melynek értelmében a vaspálya üzemében szenvedett kármegtérítési kötelezettségének elismerése után is a balesetből származtatott igényre nézve az 1871:18.tc.szerint elévülési idő alkalmazandó, mert az elévülést félbeszakítja ugyan az elismerés, azonban az elismeréstől újra kezdődik az elévülés és elévül az igény, ha az elisme-

réstől a kereset beadásáig három évnél hosszabb idő telt el.

Általában az elévülési idő kezdete azon időponttól számít, amikor a jogilag való érvényesítés lehetősége megnyílik. A kötelelem létesítésével kezdődik az elévülés akkor, ha a kötelemben nincs feltétel, vagy időkötés, -különbön pedig a bírói érvényesítés lehetősége a lejáratához igazodik, tehát ettől számít az elévülés is, vagyis nem szükséges, hogy az adós késedelembe kerüljön, ami a megintéstől számítana csupán.

Felmondástól függő esedékességnél a felmondási idő eltelté a kezdőpont, feltéve, hogy a felmondás valóban megtörtént; ha ez nem történt volna meg, akkor természetesen az elévülés nem kezdődhet meg, de ez arra vezethetné, hogy a felmondás

nemgyakorlása által a hitelező az elévülés megindulását illuzóriussá tehetné, ezért jogrendünk értelmében ilyenkor felmondottnak kell tekinteni a követelést azon időpontban, melyben a hitelező azt felmondhatta volna.

A kötelelem tartalmával ellentétes magatartást kell számítani az elévülési idő megindulásától abban az esetben, ha nemtevéssben álló kötelelem megszegéséből eredő követelés elévüléséről van szó.

A kifogás alakjában érvényesített csődmegtámadási jog elévülési ideje azon naptól kezdődik, melyen a csődtömeg gondnok a megtámadott jogügyletről, vagy cselekményről tudomást szerzett.

A közhatóságnál elhelyezett letét elévülése a PHT.473.sz. értelmében nem kezdődik meg

addig, amíg a hatóság ezt mint letétet kezeli.

Érdekesen állapítja meg az elévülés kezdeti időpontját a PHT 193.-ban foglalt határozat; ugyanis eszerint, ha a munkaadó a testi sérülést szenvedett munkását továbbra is alkalmazza, csökkent munkaképességénél megfelelő keresményénél magasabb javadalommal és így a sérültnek munkaképessége csökkenéséért az ellenértékét kiszolgáltatja, akkor a munkaadóval szembeni kártérítés kereseti jog elévülési csak akkor kezdődik, amikor a munkaadó ezt az alkalmazottat elbocsájtja.

Nem volt elegendő az elévülés és az elévülés birtoklás közti különbséget pontosan megállapítani és kifejezésre juttatni, hanem ki kellett terjeszkedni a záros határidő és az elévülés közötti különbségre is, vagy más szóval jogvesztő ha-

táridőre, va praecusiv határidőre, mely fogalmilag közelebb áll az elévüléshez, mint az elbirtoklás, mert ennél az előre meghatározott határidőnek letelése a jog fennállását és érvényesítési lehetőségét feltétlenül megszünteti.

A legfontosabb különbség az elévülés és praecusiv terminus között, hogy a határidő letelése mindig hivatalból veendő figyelembe, viszont az elévülést a biro nem veszi hivatalból figyelembe, hanem perbeli kifogásként lehet felhozni és a határidőnél nincs szünetelés és félbeszakítás.

A különbségre elég nehezen jött rá a jogásztársadalom, de azért már a római jogászok ismerték azokat az igényeket, amelyek a törvényben előirt idő eltelte után ipso iure megszűntek és ezeket elválasztották azoktól a perpetuae actiones-

nek nevezett keresetektől, melyek csak ope exceptionis vesztik el érvényesítési lehetőségüket.

A gyakorlati jogászok eleinte azt az álláspontot foglalták el, hogy az ope exceptionis elévült keresetknél lehetséges a keresettség iránti meggyezés, viszont a másinál ez kizárt. Későbbben egyesek azt mondták, hogy az elévülésnél a jognak nemgyakorlása a legfontosabb körülmény és az idő letelése csupán másodsorban fontos tény, ezzel szemben a záros határidőnél az időfolyás a legfontosabb, mert ezen idő alatt a jogot érvényesíteni kell, és a jog nem meggyakorlása csak másodsorban bir jelentőséggel.

Létrejött olyan nézet is, mely szerint a praecclusiv terminushoz kötött jog esetében a jog megszűnését nem kívülről ható ok idézi elő, hanem

azon jognak egyik tulajdonsága. Ez a tulajdonság abban áll, hogy a terminust követőleg a jogosítvány elhal, tehát a jognak élettartama a törvényben megállapított időtartam. A jognak kimulása az időfolyam által és annak során következik be, - viszont az elévülés esetében a jogrend a jogosítottra bizza azt, hogy mikor kívánja jogát érvényesíteni, az időmulás tehát nem jele t veszélyt a jogra nézve, mert nincs jogrendbeli korlátozása a jog életének, mert a jogot létesítő tény hatása korlátlan, hanem a jognak hatálytalansításához olyan új tény szükséges, melyet a jogrend azzal a hatással ruház fel, hogy a jogot érvényesíthetlenné teszi.

Ebből az okoskodásból további logikai következmények állnának elő.

Igy különösen az, hogy más az igénynek

nemgyakorlása és más a jogositottnak passzív magatartása. Az elévülésnél ezek szerint nem helyes feltüntetni a jogmegszűnés okául a nemgyakorlást, hanem itt a jognak a megszűnését a jogositott negatív magatartása okozza, vagyis azon magatartása, hogy nem végezte el azokat a ténykedéseket, melyeket a jogrend megkövetel az elévülés félbeszakításához.

Az elévülés nem időbeli korlátja a jog létezettségének, hanem csupán a jogositott jogszünető magatartásának mértéke. - Ugyanis vannak olyan jogok, melyek egyszeri használattal nem merülnek ki, ezek elévülésének megszakításához elegendő az egyszeri gyakorlás és már ezáltal az elévülési idő letelése megakadályozza a jog érvényesíthetetlenségét, így életjáradékra való jognál az egyszeri gyakorlás megakadályozza az elévülést. Az egyszeri gyakorlás ál-

tal megszűnő jogoknál a helyzet az, hogyha két ilyen egyszeri használat által megsemmisülő jogot veszünk szemügyre és ezek egyikére a záros határidőt, másikára pedig az elévülést vesszük alapul, akkor elévülés esetén megszűnik a jog gyakorlása esetén a gyakorlás miatt, nemgyakorlás esetén pedig a nemgyakorlás miatt, záros határidőnél az eset ugyanaz, tehát az egyszeri gyakorlás által megszűnő jogoknál akár elévülést veszünk, akár praeclusiv határidőt, ezek az idő után mindenképpen megszűnnek. A megszűnés tekintetében nem lehet különbséget tenni elévülés és záros határidő között, vagyis itt ugyis lehet fogalmazni a helyzetről, hogy az ilyen jogok élettartama csak azáltal hosszabbítható meg, hogy a jogosított olyan ténykedést visz végbe, mely által az elévülést megsza-

kitja.

Igy helyesnek tünik rel azon okoskodás, hogy az elévüléshez a jogositott passziv magatartása szükséges, melynél fogva nem teljesíti a jogrend által előirt ténykedéseket, vagyis az elévüléshez a jogositottnak teljes passzivitása szükséges, -viszont a jogvesztő határidőnél nemgyakorlásra van szükség és így a tétlenség az oka a jog megszűnésének. Ez az okoskodás természetesen elítéli az addigit és erőltetettnek mondja, holott a kifejtettek alapján éppen ezen fejtegetés érződik némileg erőszakosnak, ámbár előfordul a jogrendben olyan eset is, melynél az elévülés és a jogvezető határidő nagyon közel állnak egymáshoz. Így van ez a váltónál, ezért sietnek egyesek a váltóelévülést példaként felhozni okoskodásuk igazolására.

azt mondván, hogy a váltóelévülés nem elévülés, hanem egy időhöz kötött jognak az idő elteltével való elenyészése.

Azt a felfogást lehet inkább helyeselni, mely a váltóelévülést valóságos elévülésnek tekinti, jóllehet a rendes magánjogi elévüléstől némi eltérést mutat, mert ezen jognak megszűnése is a jogosított nemtevésnek, hallgatásának következménye és nem valamely olyan körülménynek, mely szerint a váltóban inkorporált jog születési gyengeségben szenved, melynek következménye az, hogy bizonyos idő elteltével elhal.

A jogrend nem ad segédkezet a szerencsejátékból származó u.n.k+vetelés érvényesítésére. Ebben az álláspontban az erkölcsi követelmény érvényesülését észlelhetjük; de az erkölcs kívánja azt is,

hogy a megtörtént fizetést ne lehessen visszakövetelni. Így a játék anyiben jogi tényállást képez.

Más a helyzet az elévült tartozásnál, mert ezt ki kell fizetni, az adósnak csak módja van az elévülésre hivatkozni, de a tartozás rennáll s a tartozásnak régi volta nem szünteti meg a tartozást.

Az elévülés csak a becsületes emberen akar segíteni, aki kötelességének már eleget tett és méltányosan nem követelhető, hogy bizonyítékait az elévülési határidőn túl is együtt tartsa. Abban az esetben, ha az adós tartozását nem fizette ki, akkor megmarad az a szabály, hogy azt ki kell fizetnie, csak a kereseti lehetőség szűnik meg vele szemben.

Ezek mutatják, hogy az elévülés erkölcsi

jellegű, méltányossági szempontokat érvényesítő intézmény, melyet elsősorban a becsületes ember részére kell megadni. Az elévülés által az obligáció naturalissá válik, tehát hasonlítani fog a játékos adósságához, melyet keletkezésétől, születésétől kezdve nem lehet kereset által érvényesíteni, mégis a játékos adóssága és az elévülés által naturalissá vált tartozás között különbség mutatkozik a kötelezettség erkölcsi viszonylata szempontjából.

H a r m a d i k f e j e z e t .

Nem évülnek el a személyi vagy családi viszonyból folyó követelések, ha céljuk az, hogy a jogosult a jognak megfelelő állapotot a jövőre nézve állítsa helyre, mert ilyenkor a joggal addig ellenkező állapotnak megváltoztatása forog szóban, illetőleg annak megújulása, ezenkívül erkölcsi okok is kívánják, hogy az ilyen követelések ne évüljenek el és hogy az elévülés meg se kezdődhessék, amíg a jogellenes helyzet fennáll.

Az elévülés nyugszik meg érvényesítésének akadályaként. Akadály esetén esetleg meg sem

kezdődik ez elévülés, vagy ha már megkezdődött volna, akkor az elévülés idejébe az ilyen időt nem lehet beszámítani. Így az elévülés nyugváda áll fenn erőhatalom idején a jogszolgáltatás szünetelésének időtartama alatt, törvényes halasztás és a hitelező által adott halasztás alatt, csőd alatt a bejelentés alá eső igények tekintetében, az adós elleni per és végrehajtás tartama alatt a megajándékozott elleni követelés kamatára nézve, ha a hitelező háborus katonai szolgálatot teljesít, vagy pedig hadifogságban van. A teljesítésre adott halasztásnak nem az a célja, hogy az elévülési idő kitolódjék, vagy esetleg a teljes elévülési idő leteljék, hanem csupán azt a célt szolgálja, hogy ideje legyen adós-nak a teljesítésre.

A magyar jogrend csak jóhiszeműség felté-

telezésével fűzi az elévülési idő nyugvását a halasztásadáshoz, éppugy, mint akkor, ha az adós olyan kifogásokat hoz fel, melyek által elődázza a teljesítést. Eppen ezért késlelteti ugyan a kifogás a követelés érvényesítését, de csak akkor, ha a hitelező azt nem képes elhárítani.

Nyugszik az elévülés akkor is, ha kiskorú, vagy gondnokolt hitelezőről van szó, mert ilyennel szemben az elévülési idő csak az önjoguságtól számít, ha a követelésre nézve az érdekelt összeütközésbe kerül a törvényes képviselő érdekével és így nem képviselheti, végül nyugszik az egyességi tárgyalások és azon idő alatt, míg az adós a hitelezőt abban a hitben tartja, hogy eleget tesz tartozásának, amire példaként felhoztuk azt az esetet, midőn a csökkent munkaképességű sérültet nem bocsájtja el

szolgálatából azonnal a munkaadó.

Félbeszakítja az elévülést a kötelezettség elismerése, akár perben történik az elismerés, akár peren kívül, akár kifejezetten, akár hallgatólagosan. Utóbbira példa a részfizetés, kezes állítása, vagy kamattizetés. Nem szakítja félbe a felek tárgyalása az igény rendezése céljából, helyesebben csak akkor szakítja meg, ha a követelés egy része per alatt áll és a per során egyezkednek az egész követelésről a felek.

Az elismerésnek a hitelezővel szemben kell megtörténnie, hogy az elévülést félbeszakítsa.

Félbeszakad az elévülés a perindítás által, vagy az ezzel egyértékű első lépéssel, mint amilyen a fizetési meghagyás kibocsájtása, vagy beszámítási kifogás emelése, csődben való bejelentés,

végrehajtás, stb.

A keresetindítás csak azon személy ellen szakítja félbe az elévülést, aki ellen indították, akkor csak ezen részre szakad félbe az elévülés és a félbeszakadás csak akkor áll elő, ha a per sikeres lett. Szerint a kereset elutasítása esetén nem szakad félbe az elévülés, viszont ha a per csak újrafelvétel útján vezetett sikerre, akkor az alapper megindításának idejére nyúlik vissza a félbeszakítási idő, vagyis az alapper megindításától számít.

A per szünetelésére nézve azt kell még megemlítenünk, hogy abban az esetben ha a bíróság a keresetet illetéktelenség miatt utasítaná vissza és a jogosult 30 nap alatt az illetékes bírósághoz fordul, akkor ennek olyan hatálya van, mintha azonnal

az illetékes bírósághoz fordult volna.

Szabályt képez, hogy a per a lefolytatás elmulasztása miatt 3 év alatt megszűnik, ez azonban nem zárja ki, hogy a jogosult az elévülési időn belül új pert indítson, vagy a megszűnt pert kérvény által új életre keltse; ilyenkor a kamat csak ezen aktusok egyikének napjától kezdve ítélhető meg.

A per megindítása az elévülést félbeszakítja, tekintet nélkül a per kimenetelére, ámde a bírói gyakorlat behatóbb vizsgálata arra enged következtetni, hogy mégis az ítélettel való befejezésen van a hangsúly s az eljárás szüneteltetéséhez fűzött hatás is abban a reményben jut kifejezésre, hogy a kedvező ítélet mégis eléri.

Említettük, hogy az elévülést a bíróság

nem hivatalból állapítja meg, hanem csupán kifogás alapján/magánjogi kifogás/veszi figyelembe, mégis ilyen esetben, amikor a követelés elévültnek látszik; a bíróság nem fog fizetési meghagyást kibocsátani, biztosítási végrehajtást vagy zárlatot elrendelni, tehát nem fog adós érdekeibe közvetlenül erősen belenyulni az adós meghallgatása nélkül.

Az elévülést az alperes köteles bizonyítani, viszont a nyugvást vagy félbeszakadást a felperes.

DEBRECENI EGYETEM KÖNYVTÁRA
13464/1953 gyűjteményi azonosító